Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Байрым кюн, хычауман ай (май), 12, 2023 жыл

№ 55 (21256)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къарау

Тапландырыу жумушла терк да, тынгылы да бардырыладыла

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Нальчикде «Восточный» жанры микрорайоннга бла Дубки больницалы шахарчыкъгъа элтген Шогенов атлы орамны тапландырылыуну барыууна къарагъанды. Жол 15 метрге дери кенгертилликди эмда тёрт ызлы боллукъду. Орамны жалгъан жарыкълыкъ берген шёндюгюлю система бла жалчытырыкъдыла, «Таза кёк» программагъа кёре уа тагъылгъан ток чыпынла жер тюбю бла тартыллыкъдыла. Автотрассаны эки жанында тротуарла, газонла, остановка павильонла да тапландырыллыкъдыла. Объектни хайырланыуъна юз артында берирге умутлудула.

Республикалы кёп профильли сабий клиника араны тынгылы ремонту да ахырына жетеди. Экинчи корпусда КТ эм МРТ кабинетлери бла шёндюгю изламлеге келишген кесини приём бёлюмю боллукъду. Ол ишлей тургъан приём бёлюмню ауурлугъун женгиллендирирге эмда келген саусузланы профильли ызлагъа кёре теркирек белгилерге онг берликди. Бусагъатда битеу да мекямны шёндюгюлю, чыдамлы эм жылыу сакълагъан материал бла тышлай турадыла.

Дагъыда сабий больницаны тийреси да игилендирилликди, проектге жангыртылгъан кирген жерлени къауыу, оюн майданла, солуу тийреле къошулгудула. Больницаны бла Кардиодиспансерни къатында улоуланы салырча уллу тохтау жер боллукъду.

Андан сора да, Шогенов атлы эм Малая орамланы мюйюшюнде тири солуу, тюрлю-тюрлю саулукъ кючлендириу майданлары бла жангы скверни къуау жаны бла ишле бардырыладыла. Аны хазырлар ючюн биогюнлюкде майдан тазаланнганды.

- Больницалы шахарчыкъны району айбатландырылыкъды эмда республиканы жамауатына ырахат боллукъду, - деп белгилегенди Казбек Коков.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жыйылыу

«Элде медицинани айнытыугъа аслам эс бурургъа тийишлиди»

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков республиканы Саулукъ сакълау министерствосуну кенгертилген коллегиясында болгъанды. Жыйылыу 1-чи номерли шахар клиника больницада бардырылгъанды. Аны ишине медицина учреждениялары баш врачлары къатышхандыла.

Кенгеше ведомствону былтыр ишини эсеплери чыгъарылгъандыла эмда быйылгъа борчла салынгъандыла. Тюбешиуню аллында уа «Саулукъ сакълау» эм «Демография» миллет проектлени регион программаларында белгиленнген жумушла къалай толтурулгъанларыны юсюнден видеоролик кёргюзтюлгенди.

Ызы бла саулукъ сакълау министр **Рустам Калибатов** доклад бла сёлешгенди. Ол озгъан эки жылда саулукъ сакълау системагъа коронавирус ауруу жайылгъан кезиуде ишлерге тюшгенин белгилеп, ёх кыйын заманда халкъны багъыугъа къатышханлагъа барысына да ыразылыгъын айтханды. Ол вирусну хатасындан миллет проектлени чеклеринде бардырылгъан ишни азайтыргъа тюшгенин белгилегенди.

Болсада толусунлай айтханда, иги жанына тюрлениуе аслам болгъандыла. Сёзге, КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу бир ненча бёлюмде къыралда алчыланы санына чыкъгъанды. Былтырны эсеплерине кёре, Къабарты-Малкъар «Саулукъ сакълау» миллет проектни битеу борчларын толтургъан жангыз субъект болгъанды. Дагъыда инсультланы санын азайтхан он регионну арасына киргенди.

Республиканы халкъыны саны орта эсеп бла былтыр 3,8 процентге кёбейгени да иги шартха саналгъанды. Ёсюу сабийлени, ишге жараулу жыл санда инсанланы, тамата тёлюню арасында да барды. Ауушханланы юсюнден айтханда, хар минг адамгъа 9,3 процент болгъанды. Ол а Россейде орта эсеп-ден азды (13,1 процент). «Къуанарча, ёхтемленирча шарт да барды. Къабарты-Малкъарны тарыхында биринчи кере болуп, жылны ичинде жаланда тёрт къагъанакъ ауушханды. Ол битеу къралда эм гитче кёрюмдюдю. Битеу да бирге уа былтыр 10 мингден аслам сабий туугъанды»,-дегенди министр.

Ауруулаган ауушханланы юслеринден айтханда, асламы (47 проценти) къан тамырла-жюрек ауруулада къыйналгъанла эдиле. Аланы ызындан онкология эмда коронавирус келедиле. Къан тамырла-жюрек ауруулары болгъанланы саулукъларын коронавирус жугъулгъаны да бургъанды осалгъа, деп белгилегенди докладчы.

- Онкологиядан къыйналгъанланы саныны кёплюю диспансеризацияны, медицина тинтиулени кезиюнде ауруу энди башланнганда ачыкъланнганлары, диагностика жаны бла жангы мадарла кийиридилгенлери бла байламлыды,-деп белгилегенди Рустам Михайлович.

Былтыр «Саулукъ сакълау» проектни 6 программасына къошулгъанды республика. Ала бла бирге «Саулукъ сакълауну биринчи бёлюмюню ишин игилендириу» программа да толтурулгъанды. Аланы чеклеринде салынгъан борчла барысы да ахырына жетдиреллгенлерин билдиргенди министр. «Биз къралда алчы регионланы арасындабыз бу жаны бла. Аны уа федерал министерство да белгилегенди»,-деп къошханды ол.

Министр хар программаны юсюнден энчи айтханда. Сёзге, «Медицина-санитар болушлукъну айнытыу» программаны себелиги бла санитар авиацияны болушлугъу бла болумлары осал 70 саусузну федерал медицина аралагъа жетдирирге онг болгъанды. Алагъа барысына да заманында болушлукъ берилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЭЛ МЮЛК

Ёсюм эсленеди

КъМР-ни Эл мюлк министерствосундан билдиргенлерича, быйылны биринчи юч айында къыралда 7,3 миллион тонна чакълы сют алынгъанды. Ол былтыр бу заман бла тенглешдиргенде 3,7 процентге кёпдю.

Продукцияны танг кесеги, неда 4,9 миллион тоннасы, эл мюлк биригилеге жетеди, фермер мюлкле да 564,4 минг тонна бергендиле. Алай бла эки къауумда да 6,4 эм 1,5 процент ёсюм эсленеди.

Арт жыллада сютню ёлчемине къошула баргъанына фермерлени къумалы малла тутаргъа эм тынгылы аш бла жалчытыргъа итинггенлери да себелик этгенди.

Сагъынылгъан мюлкледе юч айгъа бир ийнекден орта эсеп бла эки минг тонна чакълы сют суулады. Ол былтырдан 7,5 процентге кёпдю.

Къабарты-Малкъарда да сагъынылгъан кезиуде 100 минг тонна сют сатылгъанды. Ол былтыр бу заманда 1,7 процентге кёпдю. Шимал Кавказстагы управлениясындан билдиргенлерича, республикада эл мюлк биригиуледе бир ийнекден 1804 литр неда былтырдан эсе 0,6 литрге кёп сют алынгъанды.

Жауунлагъа да къарамай

Къабарты-Малкъарда жауунла жерчиликде урунгъанланы жунчутхандыла. Болсада кюн ачылгъанлай, сабанчыла хар сагъатларын хайырланыргъа кюрешедиле. Бюгюнлюкде мюлкледе мирзеу нартюх, чеплеу, соя, тахта кёгетле, картоф да салыу бошала турады.

Бахсан районну эл мюлк управлениясындан билдиргенлерича, арендаторла чеплеу салыр кюрешедиле. Быйыл анга беш минг гектар жер бёлюннгенди. Болсада ишле жаланда алтыдан биринде бошалгъандыла. Предпринимательле кёбюсюнде Россейде чыгъарылгъан сортланы хайырланадыла.

Жазлыкъларгъа урлукъну жаз башыны аллында окъуна салып бошагъандыла, бусагъатда ала баш къусадыла.

Саулай алып айтханда, районладан билдиргенлерича, урлукъ жазлыкъланы 84,5 минг гектарына салынгъанды. Болсада алыкъа тийишли ишле 135,5 минг гектарда тамамланырга керекдие.

Къоранчладан сакъланырча

Жерчилик экономиканы эм къоркъуулу бёлюмлеринден бирине саналады. Жыл сайын къыйын хауа болумла ючюн арендаторлагъа уллу къоранчла этерге тюшеди. Алагъа онг тапдырыуну амалларындан бири уа къыралны болушлугъу бла агрострахование этиудю. Аны баш магъанасы келишимде белгиленнген шартла бла байламлы къоранчланы бир кесегин жабаргъа болушургъады.

Къабарты-Малкъарда къыралны жанындан да болушлукъ этилирча агрострахование бла «РСХБ-Страхование» эм «ВСК» компанияла кюрешедие. Быйыл къоранчланы жабарча субсидиялагъа бюджетден 4,1 миллион сом бёлюнюрюкдю.

Бизни корр.

Жангылыкъла

Къурулушчулагъа себепликге

Россейни Правительствосу къурулуш бёлюмде административ жумушланы санын азайтыуну мадарларын андан ары бардырады. Аны хайырындан жангы инвестициялы проектлени тамамларгъа бютюнда женгил боллукъду.

Правительствону Председатели Михаил Мишустин къол салгъан бегимде алгъа жумушланы санын 751-ден 699-гъа дери азайтыуну юсюнден айтылады. «Жангыртылгъан тизмеде, темир жоллагъа къошулгъан порт складланы къатларында къурулуш этерден неда объектлени реконструкцияларын бардырыдан алгъа, «РЖД» акционер общество, регион неда жер-жерли власть органла бла келиширге керекди деген излем кетерилгенди. Бу оноуну хайырындан тенгиз эмда черек портланы транспорт-логистика инфраструктураларын теркирек айнытыргъа боллукъду», - деп билдиргенди Правительствону пресс-арасындан.

Дагъыда, объектни хайырланып башлагъанда, къурулушчу ол мекям бла байламлы болмагъан талай документлени бериуден эркин этиледи. Власть органлада болгъан, кеслери да ведомствола аралы байламлыкълада хайырланылыргъа боллукъ талай документ, материал эмда билдириу да кетериледие.

Бу тизме ахыр кере былтыр 2022 жылда тийишдирилгенди. Къурулушда административ жумушланы санын азайтыу Россейни Президентини буйругъуна тийишлиликде бардырылады.

Солугъанланы къайгъысын кёре

Прохладный-Элбрус жолну «Жантуугъан» альплагерьге дери 3,5 километрлик кесегинде жангыртыу ишле башланнгандыла. КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан билдиргенлерича, ала «Къоркъуусуз эмда тынгылы жолла» миллет проектни чеклеринде бардырыладыла.

Ведомствода айтханларына кёре, республиканы туризм жаны бла онгларын айнытыуда бу жолну магъанасы уллуду. Ол кеси да альпинистлени «Шхелди» эмда «Жантуугъан» лагерьлерине дери созулады. Алагъа уа бизни къыралны регионларындан спортчула эмда туристле кёп келедиле.

Шёндю подряд организация, жол жанларында бетон бурууланы кетерип, башхаланы орнатып башлагъанды. Ызы бла аны специалистлери Шхелди сууда кёпюрге, жолну кесине да тынгылы ремонт этерикдиле, машинала тохтаучу жерчиклени жарашдырлыкъдыла, белгиле да орнатырыкъдыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну къурамыны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

БУЙРУГЪУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини «Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну юсюнден» 2008 жылны 25 июлюнда чыгъарылгъан 85-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген Болумну 3.2 пунктуна тийишлиликде:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну къурамын къабыл кёрюрге.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы «Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну къурамыны юсюнден» 2020 жылны 26 октябринде чыгъарылгъан 106-РГ номерли буйругъу кючюн тас этгенге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**

Нальчик шахар, 2023 жылны 2 майы, №176-РГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2023 жылны 2 майында чыгъарылгъан 176-РГ номерли буйругъу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлю правительствосуну къурамы

Председатель
Председательни орунбасары
Председательни орунбасары
Саулукъ сакълау министри
Маданият министри
Курортла эмда туризм министри
Жаш тёлюню ишлери жаны бла министри
Миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны бла министри
Жер эмда ырысхы бла байламлы халла жаны бла министри
Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла министри
Табигъат байлыкъла эмда экология жаны бла министри
Промышленность, энергетика эмда сатыуалыу министри
Жарыкъландырыу эмда илму министри
Эл мюлк министри
Спорт министри
Къурулуш эмда жашау журтла-коммунал мюлк жаны бла министри
Транспорт эмда жол мюлк министри
Урунуу эмда социал къоруулау министри
Финансла министри
Цифралы айнытыу министри
Экономиканы айнытыу министри.

Жазылыу-2023

Юйдегиле барысы да сюйюп окъуйдула

Мен Хушто-Сыртда ёсгенме. Атам ана тилибизде чыкъгъан газетге жаздырмай къалгъанды деп билмейме кесими таныгъанлы. Аны юйдегиле барысы да сюйюп окъуйдула. Ол да сейир тюйюлдю, маданиятда, илмуда, спортда, къырал къуллукълада, кёп башха бёлюмлде атларын иш кёллюлюклери, хунерликлери, адеппликлери бла да айтдырып келген адамлрыбызны юслеринден жаланда «Заман» газетден билирге боллукъду деп, алай сунама. Аланы юслеринден окъусанг, миллетибизни къаллай адамлрыбыз болгъандыла эмда бардыла деп, ёхтемлемей къалмайса. Ма аллайладан юлгю алыргъа керекди.

Экинчиден а, тилибиз ёчюлюп барады деп, бек къайгъырабыз. Газетди аны сакъларыкъ, да сора аны къалай алмай, къалай окъумай къойгъун?! Бютюнда сабийлери болгъан юйюрле анга биринчи жаздырыргъа керекдиле деп, мени оюмум алайды.

ЭЛЕККУЛАНЫ Лейла,
СКГИИ-де IT жаны бла менеджер.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Ачыкъ ушакъ 2 бет

Къабарты-Малкъарны регионнга оноу этиу арасында (ЦУР) кезиулю тюзюнлей эфир бардырылгъанды. Аны келечисини эмда къараучуланы соруларына бу жол промышленность эм сатыу-алыу министр Шамиль Ахубеков жуап бергенди.

«Промышленностьда онгларыбыз уллудула, жаланда аланы хайырланыргъа керекди»

Жылла, адамла, къадарла 3 бет

Кёпню кёрген жашауну багъасын биледи

Чочайланы Мариям, Ахметланы Локъманны къызы, жамауатда намысы жюрюген адамды. Жыл саны токъсаннга жете баргъан сыйлы адамыбыз «Заман» газетни дайым окъуйду.

Тюзюнлей сёлешиу 4 бет

Бюгюн редакцияны къонагъы Къабарты-Малкъарны профессионал боксдан департаментини таматасы Гадийланы Даниялды.

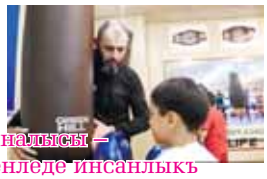

«Манга эм магъаналысы – юйренирге келгенледе инсанлыкъ шартланы ачыкълауду эм кючлеудю»

«Элде медицинаны айнытыугъа аслам эс бурургъа тийишлиди»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеги.

Жюрек-къан тамырла эм онкология ауруулагъа къажау проектлени юслеринден да айтханды. Сёзге, онкологиягъа къажау жумушланы чекеринде МРТ, операция бардырылырча столла, чыракъла, башха керекле сатып алыннгандыла. Диспансерни мекямы оборудование орнатылырча жангыртылгъанды. «Аны бла бирге Онкодиспансерни жангы мекямы ишлетиледи. Анда 250 адамгъа жер боллукъду. Къурулушну проектине, шёндюгю излемлеге тийишлиликде, энтта бир корпус къошуллукъду. Анда радиолучевой терапия, операцияла бардырырча онгла къураллыкъдыла»,-дегенди Рустам Калибатов.

Энчи эс кадрланы хазырлаугъа эм медиклени билимлерин ёсдюрюгюге бурулгъанды. Былтыр 1,3 минг медики квалификацияны ёсдюрюлгенди, 214 адам аттестациядан ётгенди. ««Земский доктор» программаны болушулгъу бла 29 инсан иш бла жалчытылыннганды, ол санда терк медицина болушлукъ бериу системагъа фельдшерле келгендиле. Жетишмеген, артыкъ изленген усталыкълагъа студентлени целевой амал бла окъутуу бардырылады. Биогюнлюкде 56 медик ординатурада окъуп бошагъандыла, 37 инсан ишге тохташханды»,-дегенди Рустам Михайлович.

Андан ары ол медицинагъа цифралы мадарланы сингдириуню, «Демография» миллет проектни чекеринде толтурулгъан жумушланы, бийик технологиялы болушлукъну, льготалары болгъанланы дарманла бла жалчытыуну, медицина реабилитацияны, паллиатив службаны, аз тюбеген, къыйын ауруладан къыйналгъанлагъа себепликни юслеринден да айтханды. «Россейни Президентини башламчылыгъы бла къуралгъан «Круг добра» жандауурлукъ фонд республикадан 12 сабийге къайгъырады»,-деп къошханды ол эмда быйылгъа салынгган борчланы юслеринден къысха айтханды.

Министерствону бюджети къалай толтурулгъаныны юсюнден да баргъанды сёз коллегияда. Министрни орунбасары **Иттиланы Ларисаны** айтханына кёре, битеу да бирге бюджет 16,6 миллиард сом болгъанды, аны чеклеринде белгиленнген битеу жумушла толтурулгъандыла. Инсанланы саулукъларына багъыу жаны бла къырал гарантияла 13,6 миллиард сомгъа жеттендиле. «Медицинада ишлегенлени айлыкъларын белгиленнген ёлчемге жетдирирге къолдан келгенди. Алай бла врачланы хакълары орта эсеп бла 56,3 минг сомдан, орта медицина персоналны – 28,5 минг сомдан, кичи персоналны уа 25,3 минг сомдан асламды»,-дегенди ол.

Жыйылыуда Май районну ара больницасыны ишине да къаралгъанды. Ол къалай къуралгъаныны юсюнден учреждениясы баш врачы **Тимур Сарыльпов** билдиргенди.

Коллегияда белгили этилген шартланы сюзге, Казбек Коков быытыр республиканы халкъына саулукъ сакълау жаны бла излемлерин тамамлауда, болушлукъну качествосун игилендириуде магъаналы иш толтурулгъанын чертгенди. Ол а къыралны оноучусу бу сферагъа энчи эс бургъаны, медицина бла байламлы башламчылыкъланы хайырындан болгъанын айтханды.

- Миллет программа толтурулады, медицинаны биринчи бёлюмю жангыртылады, сферада ишлеклеке азайгъанларына эс бургъанды.

Бу кюнледе уа Минеральные Воды шахарда уллу экономика форум бардырылгъанды. Анда премьер-министр Михаил Мишустингге саулукъ сакълау программалагъа бёлюнгген ахчаны кёбейтиуню юсюнден тилек этилгенди. Ол къабыл кёрюлгенди эмда тийишли буйрукъла берилгендиле. «Алай бла уа инфраструктура жумушла быйыл да бардыруллыкъдыла. Федерал министерство бла аланы тамамлауда байламлыкъда иншерсиз деп ышанама. Поликлиникада, башха саулукъ сакълау учреждениялагъа таландырылгъандыла, болсада элде медицинаны айнытыугъа энчи эс бурургъа керекди»,-деп къошханды.

Казбек Коков бир-бир учреждениялагъа алыкъа хъол жетмей, аланы болумлары осаллай къалгъанларын да айтханды. Ол санда психо-неврология, туберкулёз, наркология диспансерле, жукъгъан ауруулагъа къажау ара, Элбрус районну ара больницасы эм башхала. Аланы жангыртыу жаны бла проект-смета документлени хазырларгъа буйрукъла берилгенди. Быйыл бу кемчиликлени тамамларгъа кереклисин айтханды Казбек Валерьевич.

- Былайда учреждениляны баш врачларына ыразылыгъымы айтыргъа сюеме. Ала кеслерини борчларын толтургъан бла бирге керти мюлк къуллукъчуча, къурулушчулача ырысхытехника болумларын игилендириу жаны бла уллу иш толтургъандыла,-деп къошханды.

Казбек Коков льготалы дарманла бла жалчытыу, кадрланы юйретиу жумушлагъа, медицинаны качествосун игилендириуге энчи эс буруллугун, элде ишге тохташхланлагъа себеплик этиллигин белгилегенди, ол санда жашау журтла бла да. «Быйыл республикалы бюджетни файдаларын андан ары ёсдюрлюкбюз. Кесибизни онгларыбыз уллудула, 2024 жылда Къабарты-Малкъарда иги жанына тюрлениуе боллукъларын шарт айтырчады»,-дегенди КъМР-ни Башчысы сёзюню ахырында.

Коллегия тийишли эсгертиулени къабыл кёрюу бла бошалгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

2023
УСТАЗНЫ БЛА НАСИЙХАТЧЫНЫ ЖЫЛЫ

Билимлери, хунерликлери, учунуулукълары да эсге алынырыкъдыла

«Россейде 2023 жылны бек иги юйретиучюсю» деген битеуроссей профессионал конкурсну регион кесеги бу кюнледе Бахсан районну Атажукино элинде башланнганды. Битеу да онюч юйретиучю жети кюнню ичинде билимлерин, усталыкъларын, фахмуларын да кёргюзтюрюкдюле.

Конкурсну къууанчлы ачылыууна КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов**, республиканы Парламентини оноучулагъа ыспас этгенди, ол районнга бек магъаналы болгъанын да чертгенди.

Нина Емузова уа бизни устазларыбызы, юйретиучюлерибиз да бек кючлю болгъанларын белгилегенди. «Мен аны билип айтама. Биз ала бла терк-терк тюбешебиз, сёлешебиз, жетишимлерин, къуумларын да уста билебиз»,- дегенди. Депутат быллай конкурсла бек магъаналы болгъанларын да чертгенди. Нек дегенде ала устазланы бла юйретиучюлени унерликлерин толу ачыкълайдыла, аны бла бирге уа сынау жыйышдырыргъа да онг бередиле.

Конкурсха къатышханлерин чертгенди. «Устазны бла насийхатчыны жылы бла байламлы быйыл быллай эришиуле биютюн кёп бардырыладыла, болсада ала жыл бошалгъаны бла тохтап къаллыкъ тюйюлдюле»,- дегенди ол.

Министр къууанчлы хапар да билдиргенди: быйылдан башлап конкурсда биринчи жерге чыкъгъаннга республиканы Башчысы Казбек Коковну оноуу бла 200 минг сом, экинчи, ючюнчю жерлеге тийишли болгъанлагъа уа 100 мингишер сом саугъа халда берилликди.

Артур Балкизов а быллай даражалы конкурсну аланы районда бардырыргъа ыразылыкълары билдирген айтханды. Аны бла бирге ол хорлам болдургъан устазгъа быйыл профсоюзла 25 минг сом саугъаларыкъларын да билдиргенди.

Андан сора сахнагъа биринчи классча баргъан жашчыкъла бла къызчыкъла чыгъып, юйретиучюлеге жораланнган назмула айтхандыла. Ингирни барыргъанла уа жюрини къаумуна киргенле бла шагъырейлендиргендиле. Ызы бла сахнагъа муниципал эришиуледе хорлагъанланы чакъыргъандыла. Аланы араларында Черек райондан Къадырланы Альбина, Элбрус райондан Лилия Каблахова, Нальчикден Чеченланы Рузанна да бар эдиле.

Ариу акъ кийимлери бла омакъ жашчыкъла, сахнагъа чыгъып, конкурсантлагъа гюлле бла бирге чопларын да бергендиле. Ызы бла аламат концерт да кёргюзтюлгенди.

Андан сора «Мени педагогикада жангычылыгъым» деген ат бла эришиу башланнганды. Анда уа юйретиучюлени «Сабийле бла педагог ишле», «Устазны мастерскою», «Жюрини къаумуу бла ушаслаа», «Педагогика сёлешиуле», «Министр бла сёлешиу» конкурсла сакълайдыла. Алада хорлагъанла «КъМР-ни бек иги юйретиучюсю» деген атха тийишли боллукъду. Регион кезиуде биринчи жерни алгъан а Къабарты-Малкъарны атындан федерал конкурсха къатышырыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла комитетини таматасы **Нина Емузова**, Бахсан муниципал районну администрациясыны башчысы **Артур Балкизов**, билим бериуде, илмуда ишлегенлени профсоюзларыны рескомуну таматасы **Сергей Карныш**, КъМР-ни Жарыкъландырыу эмда илму министерствосуну жууаллы къуллукъчуларыны къауулу, эллиле, мектепледе эмда сабий садлада ишлегенле да къатышхандыла.

Конкурсантланы алгъышлай, Анзор Езаов аланы унерликлери бла учунуулукълары билим бериуню айнытыугъа себеплик этгенлерин чертгенди. Ол хорлам бла байламлы быйыл быллай эришиуле биютюн кёп бардырыладыла, болсада ала жыл бошалгъаны бла тохтап къаллыкъ тюйюлдюле»,- дегенди ол.

Ариу акъ кийимлери бла омакъ жашчыкъла, сахнагъа чыгъып, конкурсантлагъа гюлле бла бирге чопларын да бергендиле. Ызы бла аламат концерт да кёргюзтюлгенди.

Андан сора «Мени педагогикада жангычылыгъым» деген ат бла эришиу башланнганды. Алда уа юйретиучюлени «Сабийле бла педагог ишле», «Устазны мастерскою», «Жюрини къаумуу бла ушаслаа», «Педагогика сёлешиуле», «Министр бла сёлешиу» конкурсла сакълайдыла. Алада хорлагъанла «КъМР-ни бек иги юйретиучюсю» деген атха тийишли боллукъду. Регион кезиуде биринчи жерни алгъан а Къабарты-Малкъарны атындан федерал конкурсха къатышырыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Ачыкъ ушакъ

«Промышленностьда онгларыбыз уллудула, жаланда аланы хайырланыргъа керекди»

Къабарты-Малкъарны регионнга оноу этиу арасында (ЦУР) кезиулю тюзюнлей эфир бардырылгъанды. Аны келечисини эмда къараучуланы соруулары бла жол промышленность эм сатыу-алыу министр Шамиль Ахубеков жуап бергенди.

- Шамиль Асланбиевич, шёндю Къабарты-Малкъарда къаллай инвестициялы проектле бардырыладыла?

- Биринчиден, Тырныауузда вольфрам эмда молибден магъаданла чыгарыу проектни белгилерге сюеме. Ол бек магъаналы иш боллукъду, кеси да саулай регионну социал эмда экономика бёлюмлерин онгдурлукъду. Шёндю анда иш барады, комбинатны къурулушун башларча хар не да хазырды. Бу кюнледе аны ачха жумушлары бла байламлы оноула этилликдиле. Талай айны ичинде анда иш башланырыкъды, аны бла комбинат келир жылны ахырына битеррикди деп турабыз.

Бу проектни «жол картасы» жарашдырылгъанлы бир ненча жыл болады. Анда хар атлам да белгиленип эди, алай алгъакълада чыкъгъан чурумла, ызы бла санкцияла да ол умутларыбызгъа бираз тыйгъычла салгъандыла. Къалай-алай болса да, умутларыбызны къоймагъанбыз, иш барады.

Ызы бла белгилерге тийишли проектле жангил промышленность бла байламлыдыла. Барыбыз да билгенибизча, бизни республикада къумач согъуу, быстыр тигиу ишле иги айныпдыла. Аллай предприятиялада къадар адам урунады, ишчи жерле, онгла да кёпдюле. Быйыл январьда Бахсан шахарда жангы фабрика ачылгъанды. Анда 240 адам ишлейди. Дагъыда республикада къумач сокъгъан производство ачарга сюйген энтта да бир инвестор табылгъанды. Тергеулеге кёре, анда 1300 адам ишлерикди, бир жылны ичинде 1,5 минг тонна продукция чыгъарыргъа боллукъду.

Айтылгъанны эсге алып, биз республикада жангил промышленность бла байламлы кластер (индустрия парк) къурургъа умут этгенбиз. Ол Нальчикде орнатыллыкъды, кеси да 25 гектар жерни аллыкъды.

Дагъыда, эсигизде эсе, Чегемде мияла заводну жангыдан ачханбыз. Ол иги ишлейди, къатында энтта да аллай производство къураллыкъды. Анда биогюнлюкде 270 адам урунады, бир жылны ичинде 170 миллион сом багъасына продукция чыгъарылады. Энтта да бир бёлюм ачханларындан сора бу кёрюмдюле энтта да эки кереге кёбейирикдиле.

Быладан сора энтта да кёп проектле бардыла: бирлери жарашдырыудадыла, башхалары энди бардырылып башлагъандыла. Заманлары жетсе, аланы юслеринден да толуракъ айтырча боллукъду.

- Товарлагъа белги салыуну юсюнден айтыла тургъанды, алай аны магъанасын энтта да кёпле билмейдиле. Ол не ючюн этиледи, неге керекди?

- Ол жалгъан товарланы сатыу-алыуга чек саллыкъ амалды. Кеси уа былай ишлейди: продукцияны юсюне заводда энчи белги салынады, ызы бла анга, ол тюкеннге тюшгенден сора, алыучу энчи приложение бла къарап, хар несин да биледи: товар не зат болгъаны, къачан эмда къайда этилгени, хайырланыргъа жараулу болжалы, сертификаты, мардалагъа келишгени. Тыш къыралладан келген зат эсе, ол чекден къалай ётгенин да кёргюзтюрюкдю маркировкасы.

Шёндю быллай белгини товарланы талай тюрлюлерине саладыла, ол санда чархлагъа, аякъ кийимлеге, сют продукциягъа, дарманлагъа, сыргъа, татлы эмда гара суулагъа. Маркасында тюз информация табылмаса, алыучу аны юсюнден тийишли органлагъа билдиррге эркинди.

Бу программа 2024 жылны ахырына дери бардырыллыкъды. Ол кезиуге промышленность продукцияны хар тюрлюсюнде да белгиси болургъа керекди.

- Къараучудан соруу: «Машзавод, электровакуум завод эмда СКЭП жангыдан ишлеп башларыкъмыдыла»?

- Аладан сора да, ишлемей тургъан энтта да талай предприятие болгъанын белгилерге сюеме. Бу ючюсюню юслеринден айтханда уа, алада оборудованияны асламысы къурутулгъанды неда жукъгъа жарамазча болгъанды, технологиялы компетенция бла да иш алайды. Производстволу мекямлары уа сакъланнгандыла. Биз аланы иелери бла оноулашабыз, жангыдан производство ачарча амалла излейбиз.

Энтта да талай предприятие уа, инвестор табылса, тюз биогюн окъуна жангыдан ишлеп башларгъа боллукъдула. Сёз ючюн, Тырныауузну къатында гипс завод. Аны хар неси да жеринде, сакъланнганды: оборудованиясы, мюлкю, сырьё болгъан тийреге къагъытлары да. Инвесторланы анга сейирлери барды, ала келедиле, къарайдыла, биз да ала бла тюбешип, ушакъ этебиз, ишни жангыдан башларча амал излейбиз.

- Энтта да бир къараучудан соруу: «Газ бла жалчытхан организация фатарлада оборудованиягъа нек къарамайды? Мен тургъан юй жангыды, бизде фатарла хар бири да газ котёлла бла жылынадыла. Алагъа къараллмагъанлы уа ючжыл болады...»

- Бу магъаналы сорууду. Аны себепли ол адам аны къайгъысын этгени тюздю.

Эм биринчиден, энчи организация бла келишим этерге керекди, ала газ оборудованиягъа къарарча. Мында къаллай тыйгъыч барды: ол организацияны келечилери юйлеге ишчи кюнледе барыучудула. Ол кюнледе уа жеринде адам хазна табылмайды.

Къысхасы, организация бла келишим этилген эсе, ала ишлерин тамамларгъа борчлудула. Соруну берген инсан кесини жашагъан жерин бизге билдирсе, биз ала аны нек этмегенлерини сылтаун билирбиз.

- Гидрометзавод къртиси бла да жабылгъанмыды, деп кёпле сорадыла.

- Озгъан жыл ноябрьге дери ол бек магъаналы соруу болуп тургъанды. Ол кезиуден бери уа завод ишин тохтатханды дерге боллукъду. Шёндю анда производствону жабыу бла энчи организацияны адамлары кюрешедиле. Анда химия производство орналгъаны ючюн ол да женгил жуыш тюйюлдю.

Алай бла биогюнлюкге аны бир бёлюмюнден къалгъан хар неси да жабылгъанды. Анда уа химия производство жокъду, аны себепли экологиягъа хата салынмайды.

- Республиканы ашланы бла товарланы эм магъаналы тюрлюлери бла жалчытыу къалайды?

- Аны юсюнден биз биринчи кере пандемия башланнган кезиуде сагъыш этип тебиргенбиз. Ол кезиуден бери продукция къайсы жерледен эмда къалай келтирилгенин тынгылы сюзюп чыкъгъанбыз, къыстырыкъланы да тинтгенбиз. Биогюнлюкде да аланы ыйыкъ сайын тергейбиз. Аны себепли быллай продукцияла бла жалчытыуда тыйгъыч жокъду деп, ышаннгылы айтыргъа боллукъма.

- Студентлеге промышленность предприятиялада сынам алыргъа онг бармыды? Аны юсюнден къайда билирге боллукъду?

- Онг болгъан неда излеген угъай, аны этерге керекди, ол билим алыуну бир кесегиди. Усталыкъгъа юйрене тургъан жаш адам производство бла шагъырей болургъа керекди. Предприятияланы да барды анга сейирлери.Ала кеслерине билимли, хунерли ишчилени алыргъа сюедиле. Студент аллай болса уа, анга онг бермей къоярыкъ тюйюлдюк.

Практика ётерге сюе эсегиз, тюзюнлей предприятиялагъа барыгъыз. Сюйсегиз а, министерствогъа сёлешигиз, биз аланы юслеринден толу хапар айтырбыз.

- Предприятиялагъа бюгюнлюкде къаллай болушлукъ бериледи?

- Министерство эмда власть органла бу жаны бла юч магъаналы жумушха тянадыла: къурала тургъан предприятие женгил ишлерча праволу мурдор эмда инфраструктура къурау, къыралдан себеплик этиу.

Биз РФ-ни Промышленность эм сатыу-алыу министерствосу, Россейни Экспорт арасы, Промышленностьну айнытыу фонду, Кавказ.РФ бла байламлыкъда ишлейбиз. Ала берген онгла бла кесибизде предприятияланы жалчытыргъа кюрешебиз.

Сагъыныльган Фонд эки жыл мындан алгъа республикада талай проектте себеплик этген эди. Ала ол болушлукъну хайырын кёргендиле.

Къабарты-Малкъарны Гарантияла берген фонду да промышленность бёлюмде проектлеге себеплик этиу бла кюрешеди. Аны бохчасында шёндю 90 миллион сому барды. Сейирлери болгъанлагъа ачча 1-3 процент ставкасы бла бериледи.

Промышленность проектлени къырал конкурсуна да къыйматлы къатышханбыз. Былтыр аны хайырындан 30 миллион сом къоллу болуп, ачханы жангы сатып алыннган оборудованиягъа этилген къоранчланы бир кесегин жабаргъа жибергенбиз. РФ-ни сагъынылгъан министерствосу быйыл да бардырлыкъды ол конкурсну, биз ары да къатышырыкъбыз.

Жангы проектле къурагъанлагъа инженер инфраструктура керек болса, аны да этебиз. Лизинг халда оборудование сатып алгъанлагъа биринчи тёлеулерин къайтарабыз.

Бизни республикада производство ачаргъа сюйген предпринимательге, жер алыудан башлап, мекямла орнатыу, инженер коммуникацияла къурау, оборудование сатып алыугъа дери кезиулеринде билеклик этерге онг барды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Хорламны жууукълашдыргъанла

Бир киши да унутуллукъ тюйюлдю

Аккёбекланы Хасан. (1914-1942)

Аккёбекланы Хусеин. (1914-1941)

Бабаланы Махмуд. (1892-1942)

Даутланы Махти. (1917-1942)

Кючмезланы Бийберт. (1901-1942)

Созайланы Абдулла. (1910-1942)

Уллу Ата журт уруш башланнганда аны жаудан къорууларгъа тау эллерибизден кёп жашла кетгендиле. Ала, жанларын аямай, душман аскерлери бла жигитлеча сермешгендиле.

Кёплери къалгъандыла узакъ жерледе топуракъ юлюшлерин табып. Кимини хапары келгенди юйюне, хапарлары чыкъмай къалгъанла да бардыла.

Бизни борчубуз а аланы эсде тутаргъа, ёсе келген тёлюге айтыргъады. Ата журтларын къорууларгъа сюелген жашла халкъыбызны, къыралыбызны да энчи ёхтемликлеридиле, жигитлеридиле.

Аскерчилерибизни жигитликлерин, батырлыкъларын, кишиликлерин биз, саула, бир заманда да унутурукъ тюйюлбюз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Тюбешиу

Бек башы – маданият хазнабызны сакълауду

Бу кюнледе Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда Къарачай-Малкъар регион маданият советни жыйылыуу болгъанды. «Тёгерек столну» ишине маданият жаны бла ишлегенле, районладан келечиле, журналистле, жазыучула, таулу интеллигенцияны башха келечилери къатышхандыла.

Ары келгенлени аллары бла Маданият советни учредители Жабелланы Лидия, ала республиканы Маданият эмда билим бериу министерволары бла бирге ишлегенлерин белгилеп, совет ачыгъчалы этилген ишлени юсерининден айтханды. Ол ары келгенлени Таумырзаланы Далхатны къарачай-малкъар халкъ жырладан къуралгъан китабы чыкъгъаны бла алгъышлагъанды. Къудайланы Мухтарны «Халкъ хазна» китабы басмалана тургъанын да билдиргенди. Лидия, къарачай-малкъар эпоха эс буруп, аны сурат жаны бла жалчытыугъа аталгъан фестивальны, тюрлютюрлю кёрмючлени юсерининден да эсгертгенди.

Советни андан ары программасыны, бек алгъа маданият жаны бла эс него бёлюнюргге керегини юсюнден ары жыйылгъанланы хар бири да кеслерини оюмларын айтхандыла. Советни директору Биттирланы Людмила, анга тёгерекде шагъат болгъан суратланы да кёргюзтюп, чыгъармачылыкъ ишле бла юкрешгенлеге ол къарачай-малкъар эпоха аталгъан фестиваль жангы илхам бергенин, ол эпосну – бизни ата-бабаларыбыз кеслерини юсерининден айтхан таурухланы жаш тёлюню эсине салыу къаллай бир магъаналы болгъанын белгилегенди.

Лидия телевидениняны редактору Караккуланы Асият нартланы суратларын ишлеген художникленген хар бири бла энчи берируле этгенин, алада нартланы юсерининден кёп жангы зат ачханын да айтып, анга ыразылыгъын билдиргенди. Асият бу маданият совет бла КъМР-ни Культура министерствосу къурагъан, нартлагъа аталгъан кёрмючню не жаны бла да уллулугъун чертгенди.

Нальчикни администрациясыны Билим бериу департаментини консультанты Афашокъаланы Мариям маданият совет ал ишине къажыбызны культура жаны бла айныуун, ана тилни, нартладан къалгъан адет-тёрелени сакълауну сайлагъанын тюзге санап, ыразылыгъын билдиргенди. Ол, ана тилни билдириу не къыйын болса да, сабийлени гитчеликден юйретирге керекди дегенди. Аны бла бирге Мариям шахарда сабий садланы асламысында, башланнган класслада да дерсле билингвизмни (эки тилли) излеминдге баргъанларын, алагъа деп энчи методикала хазырланнганларын билдиргенди. Ол нартланы юслери бла программагъа кирген темалагъа методикала болгъанларын, алай а ол жаны бла сабийлени билимлерин кенгертирге десек, алагъа кёшаргъа керегин да эслетгенди.

«Минги-Тау» журналны баш редактору Додуланы Аскер, быллай совет керек болгъанын чертип, поэт, кёчюрмечи Михаил Синельников къарачай-малкъар нарт эпосну орус тилге уста кёчюргенин, ол Россей илму академияны «Земля и вселенная» деген илму журналында «Нарты» деген ат бла басмаланнганын, анга Москвада презентация этилгенин да айтханды. Аны бла бирге Михаил Синельников кёп бармай Нальчикге келлигин да билдиргенди. Нартланы юсерининден дерслеге методика ишле жазгъанланы уа «Минги-Тау» журналда «Устазлагъа болушлукъгъа» деген рубрикагъа жазаргъа чакъыргъанды.

Элбрус районну жер-жерли администрациясыны Маданият управлениясыны таматасы Толгурланы Жаннет, нартланы юсерининден сабийлеге гитчеликлеринден башлап билдирирге керек болгъанын айтып, районда маданият жаны бла кёп иш этилгенин, май айда хар бир жашау журтну маданият бёлюмю озгъан жылда къалай ишлегенин кёргюзтюучюсюн эсгертгенди. Сора жыйылыудагъыланы аланы отчёларына къараргъа чакъыргъанды. Жаннет, маданият жаны бла толу ишлерча онгла хар жерде да бирча болмагъанларын да эсгертгенди. Ол маданият министерство къурагъан эки-юч ыйыкъны баргъан курсла иги ишлерге керекдиле деп, аны да айтханды.

Жабелланы Лидия: «Биз, этер ишлерибизни жалчытыр ючюн, башха жерле излеп айланмай, Хасанияны культура юйюн хайырланыргъа боллукъбуз. Ол уллу мекямда сабийле бла ишлерге, башха жумушла бардырыргъа да жер табыллыкъды», - деп эсгертгенди. Аны таматасы Геляланы Рустам а Хасанияда эки тепсеу къаум, башха кружокла да ишлегенлерин билдиргенди.

Черек районну жер-жерли администрациясыны таматасыны кенгешчиси Байсыланы Харун, маданият советни ишини юсюнден айта: «Миллетни кёргюзтюрге онгбуз барды. Туристле, къонакъла да келедиле тау эллеге. Алай а тизгинибиз жокъду», - деп, ол затха, сыйлагъан, зат сатхан адамларыбызны кёлыкъ хунерлери да хар заманда бийик болмагъанларына жарсыгъанды. Ол соруулагъа советге киргенлени, журналистлени, эллилени да эс бурурларын тюзге санагъанды.

Жыйылыуну ахырында Жабелланы Лидия советни программасыны юсюнден къысха билдириу этгенди: «Балкария» къырал фольклор-этнография тепсеу ансамбльни 35-жыллыгъына хазырланыу, ол санда Шахмырзаланы Алексейни бла Толгурланы Камалны бу тепсеу къауум бла байламлы сурат кёрмючлерин этиу; эрттегили кийимлени бла сауутланы жерден жерге кёчюрюрча кёрмючюн къурау; Малкъар Россейге кёшоулуулары 200 жыл болгъанына атап, «Малкъарны ёхтемлиги – Россейни махтаулугъу» деген китапны жазыу эм чыгъарыу; «Алтын барс» атлы халкъ саугъаны иесин тохташдырыу бла аны бериу эм башха ишле. Ары жыйылгъанла Москвада Къулийланы Къайсынгга сын таш салдырыуну ишин кюлгъа алыргъа керекбиз, дегендиле.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Эсгериуле

ОРУС ГИНЖИ

Гитче заманымда Нарсанагъа жууукъларыбызгъа барлыгъым келсе, атама: «Къарыным аруйду, Нарсанагъа элтчи» - деп, тилеучю эдим. Атам, анда докторла игидиле деп, бир жол ауругъанымда ары элтген эди да, мени ол эсимде къалгъан эди. Анда бир ауругъубуз кертиси бла да аты айтылгъан, ауругъанлагъа болушалгъан адам эди.

Атамы эгечлери уа боюнларындан алтын шынжырларын тешип, чачым бла бирге эшип, эркелетип, мени бла, тюз гинжи бла ойнагъанча ойнаучу эдиле. Нарсананы айтылгъан тюкенлеринде бирде чыммакъ акъ жыйрыкъ, бирде къып-къызыл чурукъчукъла да алып къуундырыучулары да кёз аллымдады. Анам: «Биягъы ол къызлагъа тансыкъ болгъан болур, элте бар, маржа, муну, ансы жиляп турлукъду», – деди.

Мен бир жол атам танг эртген кетеригин билип, жукъламай сакълап тургъан эдим: сабийни ким алдаялыр бу дунияда? Обурчукъладыла.

«Къарачайгъа жетгинчи бёрюле улугъанны эшитгенлей баргъанбыз. Юйде тур, – деди атам. -Эки-юч атлы болуп барсакъ эстирме».

Ол атына миннгенлей, мен: «Мени элтмей бара эсенг, аман жолгъа бар», – деп жилядым. Ол а ол кюн чыкъмады жолгъа. Атындан тюшдю, хуржунларын да ат сыртындан алды, сора мыйыкъ тюбюнден кюле, мени да къоюнуна алып, юйге къайтды. Андан сора жашырын, манга билдирмей, экинчи кюн, мен къалкъыгъанлай, кетген эди.

Ма бу жол да мен аны тау артына кетеригин анам къурагъан хуржунладан сезип, эшик аллында чурукъчукъларымы кийип, тырхыкда олтуруп турама.

Атам: «Къызым, бар жукъла, мен санга Нарсананы бек уллу тюкенинден орус гинжи ала келирме», - деп, тынчайтып кетди.

Энди мен тау башында атамы уллу къарачай атын къачан керёме деп, кюнлюмден кёзюмю алмай сакълайма. Бир эрттенликде уянсам а, жастыгъымда сейир аламат гинжи жукълан! Меникича чыммакъ акъ жыйрыкъчыгъы табанларына жете, ариу акъ чилле халыла бла накъышла тигилип! Аякъчыкъларында акъ сахтияндан, баулу чурукъчукълары! Ичинде кёлекчиги бла жёбелехан кенчекчиги! Башчыгъында уа саламдан эшилген къалпакъчыгъыны юсюне гюлчюк бла, акъ дарийчик тагъылып! Боюнунда маржан минчакъчыкълары белине жете! Къоюнуна алгъаллай, кём-кёк кёзчюклерин ачып: «Мама!» – деп тохтамаймыды. «Ох!» – деп, къоюнуна къысдым.

«Бюсюредингми, къызым?» – деп, атам мени юй башында чырахтаннга жетдирирге аз къоюп, ёрге атып, тутуп, къоюнуна къысды. Атамы боюнундан къаты къысып, дыгъыл этген мыйыкъларын уппа эткетип, мени къатыма келип: «Биз бай болсакъ, мени аттям да манга аллай гинжи аллыкъды», – деди. Мен бешикден анам тикген парча бауланы тешип, уяннган гинжими кёргюзтюп: «Къарачы, кёзлери мени анамы кёзлерича, кём кёкдюле. Сюйсе ачхан этеди, сюйсе жапхан этеди», – деп, Айшатха да къызгъанмай ойнаргъа бердим.

Къонакъ тишириу сыйланнган да этип, къызыны къолундан тутуп кетерге тебиргенлей, ол къычырыкъ этип жиляп, кетерге унамай, эшек бузгъа тирелгенлей, тирелип тохтады. «Хо бирда, факъыр, аллай багъалы гинжини мен санга къайдан табайым», – деп, ахтынды анасы. «Бу арбаздан гинжисиз кетерик тюйлме», – деп, къызы анамы, мени да армау этди. Битеу тау элибизни дорбуланларны къая къызлары тауушу этип, зынгырдатып: «Гинжиниии бермеселееее, юйгее бааарлыкъ тюййюлмеее!» – деп, сарнайдыла.

Мен да гинжими къаты къучакълап: «Бермейме!» – деп, жилядым. Анам да абызыбап, бир манга, бир къонакъ къызгъа къарай кетип, амалсыз болуп, гинжими къолумдан кючден тартып алды да: «Санга атанг Нарсанадан энтта да келтирир», – деп, омакъ акъ жыйрыкъла гинжими, шимир жыйрыкъ, суу бурун Айшатны къолуна тутдурду. Айшатны анасы да терк-терк жёбелей, бир къолу бла къызыны къолундан, бирси къолу бла анамдан тилеп алгъан тюйюмчекни ёшюноюне къысып, къачханлай кетди.

Атам келгенде арбазда хуна жанында атылып тургъан бешикчикни, мени жилят тургъанымы да кёрюп, анама тырман этди. Анам: «Къонакъбайлыкъны къалай бузар эдим. Жарлылыкъларына да жаным ауруду», – деп, ахтынды. Мен а жиляй эдим, гинжим кёз аллымдан кетмей... Жылы къоюнуна алып, атам: « Базар кюн Нарсанадан орус гинжиден да ариуу, башында окъа бёркчюгю, алтын ёшюнлюгю, белинде кюмюш кямары болгъан къарачай гошана гинжи келтирирме», – деди. Мен жилягъанымы тохтатдым, алай анама ёпкелеп, ушхуугр да ашамай жатдым.

Ол кече, мен ауруп безгек болуп, къалтырауукъ тийип, жукъламай, анамы-атамы, къалгъанланы да жукълатмай чыкъгъан эдим. Эртенликде уа уруш башланыр! Мени сабийлигим, гинжи ойнагъанын да аны бла ол кюн бошалгъан эдие.

АЛИЙЛАНЫ Марина.

Жылла, адамла, къадарла

Чочайланы Мариям, Ахметланы Локъманны къызы, жамауатда намысы жюрюген адамды. Анга жууукълары, къубултуп, Малляш дейдиле. «Малляш билмегенни ким биледи?» - деп ма алай айтадыла эллиле. Жыл саны токъсаннга жете баргъан сыйлы адамдыкъ «Заман» газети дайым окъуйду. Анда басмаланнган затланы юслериндан оюмун да тынгылы айтады. Бюгюнгю ушагъыбыз аны бла барады.

Кёпню кёрген жашауну багъасын биледи

– Мариям, къаллай юйюрде туугъанса?

– Дин бла къаты байламлы. Муслийман окъуучу иги билгендиле. Элибизде, Дагъыстанда, Шаркъда да окъугъандыла. Атам Мусукаланы Ахмат, къарачайлы Алийланы Умар, Бетал Калмыков бла бирге алгъа Кёнделенде къумукълу эфендини къолунда, артда Темирхан-Шурада окъугъанды. Антлы нёгерлери бла бирге хаж къылып да келгенди. Стамбулда къурулуш инженерле хазырлагъан университетде билим алгъанды. Ол артда анга иги да жарагъанды, медиреседе, школда да сабийлени окъутханды. Революциядан сора колхоз къурулушда ишлегенди. Кёнделенде эски межгит, энди жангъртылгъанды, атамы къарындашы Исхакъны башчылыгъы бла ишленгенди. Атамы да барды анда къыйыны. Къурулуш бригадада тамата болуп, элибизни белгили кёпюрюн, школун да ишлерге къатышханды. Намучу да болгъанды.

Анам Сотталаны Ёрюзмекни къызы Бижат да анга тийишли, билимли тишириу эди, Къызыл-Кёзде жашагъанды, артда Лашкутада. Ёрюзмек халкъ ёкюлю Адилгерийни, уста тепсеучюбюз Къаншауну, мени да аппабызды.

– Сюргюнгге дери эсингдемиди элде жашау?

– Кёнделен район ара эди. Жыйымдыкъ эл, чегемлиле, бахсанчыла, малкъарылла, бызынгычыла да жашагъандыла. Аман жашамагъандыла урушха дери заманда. Къошлада, юйде да мал да тутхандыла, ишлеген да эттендие. Эр кишиле мал бла кюрешгенде, бичен эттенде,тиширыула, жамычы, кюйюз, къаллакъ дегенча, жюн ишлени этгендиле, юйюр тутхандан сора да. Эллиле малдан чыкъгъан хайыры мирзеуге алыышландыла. Фермалары кёп эди колхозну. Ол да экиге бёлюнюп, бири Андреев атлы, бири Мусукаев атлы. Бажигандa он минг къойну кёшыдан чыгъарып тургъанды колхоз. Эллилеге неден да юлюш чыкъгъанды.

«Къызыл Кёнделен» дегендиле, революциягъа къатышханларыбыз кёп болуп. Ма Эскендирланыкъыла, ала власть жаны бла кюрешгендиле. Алагъа «къызылла» дегендиле. Бир кыйыныгъы – намазны унамагъандыла, аны бугъуп эттендие, киши кёрмесин деп. Мында не да бар эди: атамы проекти бла этилген Дом совет, аны жанында ресторан, къонакъ юй, сельпо. Элбрус районда элледен жумушлары болгъанла бери келе эдиле. Амалсызлыкъ къысхан бар эди деп айталлыкъ тюйюлме. Артда, немисилле келгенде, жыйырма сегиз адамны ётпюргенди эдие, комсомолла, партийла, партизанла деп.

– Айтылгъан адам болуп, ким къаллаймыды эсингде?

– Чабдарладан Сюлемен хажи деп бар эди. Ол кёлпеге жарагъанды. Саулукъгъа къарагъанды, боллукъну билгенди. Кёнделен кёп кере чачылгъанды тюрлю-тюрлю сыптауча бла. Аны ол затны тыяр ючюн келтиргендиле деген хапар да жюрюгенди. Шыйыхлыгъы болгъанды дегендиле. Атам бла ол иги болгъанды. Анамы къарындашы ёледи да, анам а бир бек жиляды. Ол заманда анам Къызыл-Кёзде жашагъанды, Кёнделенден хапары да болмай. Сюлемен хажи чакъырып: «Къарындашынг келип тилегенди: «Дау айтама, хажи, санга, згечими тый. Суу болуп къуюлады юсюме аны жилягъаны, къыйналгъан этеме», – деп», – алай билдиргенди. Сора дагъыда анам кёбюп ауругъан эди да, ол а бир дууаны бла тогъуз тюрлю хансны берип, чахауан этгиз деп буюргъан эди да, сау болгъан эди анам. Артда аны китапларын Чеченланы Керим алгъан эди деучюдюле.

Халкъ таныгъанладан Семенланы Смайылны кёргенме бир ненча кере. Келе туруучу эди бизге, аппам Ёрюзмекни хурмети бла. Аны атасы Нох бла Ёрюзмек бирге баргъандыла хаж къыылыргъа. Нох анда ауушанды. Атам а, аны осуятны болуп, несин да динни излемине кёре тынгылы этип, алай асыргъанды Нохну. «Атам ючюн мен сизге борчлума», – деучю эди Смайыл, былай къызылсуу бетли бийик адам болуучу эди.

– Кёчерге тюшген сынаулу кезиуно къаллай эсгересе?

– Бизге эки солдат бла бир офицер киген эдиле да, болгъанны къозгъагъан эдиле, сауут излейбиз деп. Атамы кюмюш къамасы бар эди, къарасауут салыпюп, алгъан эди аны бирлери. Тигиу этген «Зингер» машинаны алыгъыз деп юйретген эди башхасы. Артда анда амалсыз заманда чарыкъ тигип тургъанды аман. Атам, анам, мен эдик. Тамата згечим юйюрю бла кёчгенди. Къар къатыш жаун жауа, алай чыкъгъанбыз жолгъа.

Онбеш кюн барып, Къыргыызстанда Джалалабадны Сузакъ районунда Масадан атлы элге тюшген эдик. Безгекден бек къыйналгъанбыз. Онглары да бла тургъанлай, жарлы жашай эдиле. Ўрлукъ хазырлагъан колхоз эди. Алда къорсхаракъ болсала да, артда уа сюйгенديле бизни. Мен анда мамукъ жыйгъанма, урлукъ айыргъанма кесим кибик къызла бла. Таулула бир ёлгеннге дуугаъа баргъанда, ары, анда башкъарманы киеую болуп, Бухарадан Арипжан деген йимам келген эди. Анда Локъман дууа окъуучанында, йимам нёгерине арап тилде: «Бу муну ангылапмы айта болур?» – дегенди. Аны эшитип, атам анга араб тилде къагъыт жазып, танышыргъа сюйгенин билдиргенди. Арипжан къатына келгенде, ол, соруп, атамы билимин билгенди да, сора халкъны шагъат этип: «Бу менден да ири эфендиди. Мен мындан алгъа ауушсам, бу этсин керегими. Башха тюрлю болса уа, мен аны боюнума алама», – дегенди. Андан сора бизге къарам тюрленнгди эди. Атам анда да алда къурулуш ишле бла кюрешгенди. Сора тамата бла келишип, онеки километрни кюн сайын жаяу жюрюп, Сузакъда тюкенчикле ишлеп, колхозда чирип кетиучю харбызланы бла хууанланы, башха затланы да затып башлагъанды. Алай бла иги кесек ачча тюшюргенди колхозгъа. Мюлк тамата ол заманда хар кёчгюнчю юйюрню ийнек бла жалчытханды. Атама ол жетишимлери ючюн 1945 жылда «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» деген майдал да бергенديле. Ол анда 1947 жылда ауушханды. Аны ашырыргъа Арипжан да келген эди. Жууун, хар жумушун да ол этгенди. Китаплары да анда къалгъандыла. Атам ауушхандан сора мен да, жети классны бошагъанымлай, окъууму къойгъан эдим. Артха уа Чочайлары бла къайтханма, тамата жаш къолумда болуп.

– Юйюрюнгю юсюнден айтсанг эди, Мариям. Билеме, ачыкъ жаранг жашлай кеттен Мухамматтды. Жаннетли болсун.

– Аталары (Чочайланы Хусей) кёчгончюлюкден къайтхандан сора, Тызылда рудникде, артда элде таракълада ишлегенди. Хызир (РФ-ни сыйлы метеорологу), Россейде Гидрометеослужбаны сыйлы ишчиси, буз ургъаннга къажау ишле бардыргъан жерде таматады, бирси жашла да (Назир, Башир, Мухажир) бирер иш бла кюрешедиле. Къыз а, Сакинат, сатыу-алыучуду.

– Атам назмучу эди дейсе. Не жазыулары къалгъандыла эсде?

– Дин назмулары аслам болгъанды. Ол санда зикирлери да. «Файгъамбарны бла ибилисни арасында ушакъ», «Алдатмагъыз ахырзаман дуниягъа!» дегенча назмулары халкъ аузунда жюрюгенديле.

Ушакъны **МУСУКАЛАНЫ Сакинат** бардырыгъанды.

Сынау

Къыралны къоркъуусузлугъун жалчытханланы юслериндеи – чыгъармачылыкъ кёз бла

Федерал къоркъуусузлукъ службаланы органларыны ишлерини юслериндеи адабиятда эм искусствода эм аламат чыгъарманлары ачыкълау жаны бла РФ-ни ФСБ-сыны башламчылыгъы бла къыралгъан конкурс андан ары бирлешиуде. Ол къыралны къоркъуусузлугъун жалчытхан федерал службаланы ишлеринде юсюндеи жаулгъан чыгъарманлары игилендирир, искусство жаны бла ачыкълар, ата журтлу энчи службаланы ишлерини юслериндеи чыгъарманлары ниет-художестволу магъаналарын кючлер мурат бла башланнгандыла.

Конкурс бу бёлюмледе бардырылады:

– «Телевидение эм радио бериуле» (документли кино, программала, бир ненча программа);

– «Художестволу адабият эм журналистика» (назмула, къара сёз, очеркле, репортажла);

- «Музыкалы искусство» (жырла, чыгъармачылыкъ коллективлени концерт программалары – жырчыла, назмуланы бла макъамланы авторлары белгилененديле);

– «Кино – телефильм» (кинода режиссёрла белгилененديле);

– «Актёр фахму» (кинода актёрла белгилененديле);

– «Сурат ишлеу» (суратла, скульптура, графика эм башхала).

Конкурсха хар инсан да къатышырга эркинди, ол санда авторла кеслери, басма органла, редакцияла, кино эм теле компанияла, чыгъармачылыкъ биригиуле, жамауат организацияла. Заявканы автор кеси, неда аны ыразылыгъы бла организация берирге боллукъду. Былыргъан башлап, шёндю кезиуге дери жазылгъан чыгъарманла кёрпюзтюрге онг барды.

Заявканы къалай толтурургъа кереклиси РФ-ни ФСБ-сыны сайтында басмаланыпды. Аланы бюйыл 1 октябрьге дери берирге тийишлиди. Конкурсну эселлери бюйыл ноябрьде чыгъарыллыкъдыла.

Соруулары болгъанда РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Чекчи управлениясыны пресс-службасына **8 (8662) 91-83-08** телефон номерге сёлеширге боллукъдуа.

Тюзюнлей сёлешиу

«Манга эм магъаналысы – юйренирге келгенледе инсанлыкъ шартланы ачыкълауду эм кючлеудю»

Бюгюн редакцияны къонагъы Къабарты-Малкъарны профессионал боксдан департаментини таматасы Гадийланы Даниялды. Республикада бокс къалай айныгъаныны, бу жаны бла жетишимлени эм чурумланы юслеринденди аны бла ушагъыбыз.

– Даниял, профессионал боксдан департамент къачан къуралгъанды, анга къаллай борчла салынадыла?

– Профессионал неда олимпиадалы боксдан департамент - республиканы спортну бу тюрлюсюнден федерациясыны бёлюмюдю. Алгъын ала экиси да башха-башха болгъанды,а, 2017 жылда Россейни боксдан федерациясына жанны башчы – Умар Назарович Кремлев – келгенди. Ол аланы ишлерин игилендирир мурат бла экисин да бирикдирирге оноу этгенди. Заман ол башламчылыкъны тюзлюгюн, кереклисин да кёргюзтгенди.

– Не жаны бла?

– Ала энчи болгъанда, хар бири

да кеси жанына тартханча эдиле, бусагъатда уа байламлыкъда ишлейдиле. Сора, ала бирикгинчи кеслери алларына кюрешген боксчуланы профессионал халда эриширге эркинликлери болмагъанды, профессионал боксха ётселе, артха къайтыргъа жарамагъанды – аллай чекле бар эдиле. Бусагъатда уа ала эки къауумда да сермешаладыла, башхача айтханда, спорт бла кюреше, кеслерине файда да тюшореди,е, Олимпиадагъа да бараллыкъдыла.

– Профессионал боксну башхалыгъы неда?

– Бир жанындан, аланы араларында алай уллу башхалыкъла жокъдуа, алай энчиликлре уа жетедиле. Биринчиден, раундланы саны: профессионаллада боксчуну усталыгъына эм турнирни даражасына кёре 4, 6, 8, 10, 12 раунд болады, энди башлагъанлагъа 4 раунд бериледи, чемпион деген ат ючюн титул эришиуледе ала 12-те дери жетдириледиле. Любительледе уа жангызда 3-минутлукъ 3 раунд барды.

Экинчиден, къол къапланы къалынлыкълары башкады. Любительле шорты бла майка киедиле, профессионалла – жангызда шортыле. Сора, профессионал боксда ринг да уллуракъды, мында гонорарла да асламдыла. Любительле уа асламысында ахча ючюн угъай, ниет, Олимпиада мурат ючюн сермешедиле.

Жоруклары юсюнден айтханда, ала бирчадыла. Ауурлукъ къауумла экисинде 46 килограммдан башланып 91+ килограммгъа дери жетедиле. Былайда Умар Кремлев саугъаланы игилендиргенин да белгилерге керекди, къырал даражалы эришиуледе хорлагъанлагъа автомобильле бередиле.

Любитель боксда юйренип башлагъанла аны олимпиада тюрлюсю къыйыныракъ болгъанын чертедиле. Ала эришиую аллында ким бла тюбешириклерин биледиле эм аны бла сермешге хазырланадыла, экинчилери уа хар эришиуде тюйюшлени жангы спортчула бла юйренириклде, саулукъларына да игиди. Боксдан федерациябызгъа да ол тап келеди – артда бизге боксдан ангылаулары болгъан адамла келликдиле, профессионал бокс бла уа 18 жылдан сора кюреширге жарайды.

– Бу умутгъуз къабыл кёрюлсе, сёз ючюн, элледе мектепледе сабийлени юйретирге тренерле табылырлары?

– Уста тренерлерибиз кёпдюле, аланы абадан тёлюсюнюю юсюнден айтханда, сынамлы, кеслери заманында уллу жетишимле болдургъан спортчула, биогюнлюкде уа тренерле асламдыла. Жаш кадрла да жетишедиле – бу жаны бла чурум жокъду. Жашау тюрлене, айный баргъаныча, спортну хар тюрлюсюнде да жангылыкъла этиледиле, жаш тренерле да сабийлени жараулары алагъа кёре къуурайдыла.

2020 жылда боксдан регион федерациябызгъа Нажмудин Бербеков башчылыкъ этип баш лагъанды да, ол боксну айнытыгъа кертиси бла да къайгъыларыбызны, керекли затланы даражалы фирмаладан багъалысын, игисин алады. Элледе секцияла къуралдыла, сёз ючюн, кёп болмай Терк районда, Нартанда, Прохладныйде зала ишлет тебиргенделе, битеу да 32-ден аслам зал ачылгъанды, алада юйрениу хакъсызды.

– Республикада олимпиадалы боксдан школланы саны къаллай бирди, алада ненча адам жарау этеди?

– Боксну бу тюрлюсюнден олимпиада резервли юч школ барды – экиси Нальчикде, бири да Тырныауузда, алада 720-750 адам юйренедиле.

– Даниял, сени кесинги да залынг барды, аны юсюнден толуракъ айтсанг эди.

– Аны 2018 жылны ноябринде ачханма, аны аты былайды: «Boxing. life». Анда кесим юйретеме. Менде жарау этгенлени араларында умутландыргъан спортчула кёпдюле, ала республика, округ даражада хорлайдыла, Россейни чемпионатларында, башха магъаналы турнирледе кеслерин сынайдыла.

– Сизге ким да келаллыкъмыды огъесе хунерли спортчуланымы юйретесиз?

– Бусагъатда бизде тюрлю-тюрлю жыл санда 79 адам юйренедиле. Саулукъларын, къарыуларын кючлере сюйюп келгенле да ол кесекдиле. Алай турнирлеге къатышыгъна излемейбиз, кесибиз ючюн юйренебиз дегенлени араларында артда, сейирлери кьозгъалып, эришиулеге барыгъа сюебиз дегенле да чыгъадыла. Сермешлеге къатышыгъна излейбиз деп кеслерине борч салып келгенле да бардыла. Юлгоре бусагъатда бизде ММА-да

эришген Къартлыкъланы Ислам бешинчи сермешине хазырлана турады, ол энгиде дери ётдюрген тёрт тюбешиуде хорлагъанды.

Манга, тренергеча, эм магъаналысы – юйренирге келген адамдан олимпиецни эту тойиолдю. Мен излеген – алада эм алгъа адамлыкъ шартланы ачыкълауду эм айнытыуду. Сабийлени мектепледе окъутхан битеу устазла эм директорла бла байламлыкъ жюрютеме, аны школда халисин, къалай окъутъанын сурайма. Бир тюрлю кемчиликни юсюнден билсем, аны тюзетирге мадар этеме.

– Бир-бирде ата-анала сабийлерин зор бла келтиредиле, сен анга къалай къарайса? Сора, профессионал бокс бла толу жарау этип 18 жылда башларгъа жарай эсе, спортну бу тюрлюсюн алгъадан сюйген адам не бла кюрешсин?

– Алгъа экинчи соруугъа жуап берейим. Сабийлеге эм игиси - жюэюу бла гимнастикады. Жюэюу адамны чархын саулай ишлетеди, жюрекге, ёпкелеге игиди, ол эм хайырлы физкультура болгъаны жашырын тюйюлдю. Гимнастикада санланы создуруу уа артда жараулада болушурукъду.

Ата-аналагъа уа айтырыгъым: сабийни спортну кеслери жаратхан тюрлюлерине зор бла келтирмей, алгъа башха-башха заллагъа алтселе игиди. Сабий спортну талай тюрлюсюн кёрюп, кёлю жаратханны кеси сайлап жюрюсе – ол тюздю.

- Бизни республикада тширыу бокс нек жокъду?

– Танышларымы араларында жетишимли боксчула бардыла. Алай къызлагъа быллай спорт неге керекди. Тширыу субай, ариу, огъурлу болургъа керекди, мында уа 90 процентде адамны башына-бетине ураса. Сора тюйюшген тширыуда не назиклик къаллыкъды? Мен аны арталлыда жаратмайма. Гимнастика, теннис эм башха жаны бла юйренселе боллукъду деп, оюмум алайды.

Ансы къызла да келедиле залгъа юйренирге сюебиз деп, биз аланы жараулагъа алмайбыз.

– Ушагъыбызны ахырында - спортну жаш тёлюню ариу юйретиуде магъанасы?

– Хар заманда да спорт жаш тёлюню ариу къыылыкъгъа, тюз иннетге, Ата журтха сюймеклигге юйретиуде уллу жерни алгъанды. Ол адамны кесини, башха адамланы, туугъан жерни алгъанда жуаплылыкъгъа, низамгъа юйретеди. Аны ючюн къайсы къыралда да аны айнытыугъа аслам эс бёлюнеди.

Ушакъны **КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия** бардыргъанды.

Итиниулюк

Хунерлилеге – энчи мадарла

Нальчикде искусстволаны 1-чи номерли сабий школуну Хасанияны Маданият юйюнде бёлюмю талай жылны ичинде жетишимли ишлейди, жыр-ларгъа, тепсерге, миллет эмда къыл къобузлада согъаргъа, театр искусствогъа, сурат ишлерге, кийим тигерге, бичерге, накъышла салыргъа, эшиу эшерге, башха затлагъа да кёплени юйретгенди. Бюгюнлюкде аланы бир къауумлары искусство жаны бла республиканы, къыралны да бийик билим берген учреждениялрында жетишимли окъуйдуа.

Ары къоншу элледен кёп къызчыкъла бла жашчыкъла да келедиле. Анга Къарчаланы Хадисни къызы Марзият башчылыкъ этеди. Анда ишлегенле да тутхан жумушларыны усталарыдыла. Аланы аралырында республиканы культурасыны сыйлы къуллукъчулары, жырда, тепсеуде, театр искусствода, инструментлени согъууда да атлары айтылгъан адамла бардыла. Ала не заманда да ишлерине жууаплы кёзден къарайдыла.

Искусстволаны школунда хакъ тёлемей юйренир амал барды. Аны ючюн деп, анда алагъа кёп тюрлю-тюрлю онгла къуралгъанды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Спорт

Алчылыкъны ычхындырмагъанды

Сочиде къатыш единоборстволадан - ММА Россейни биринчилиги бардырылгъанды, анга 12-17-жыллыкъ жашла къатышхандыла. Эришиуде къыралны 65 регионундан 560 адам сермешгенди.

Анда бизни республикадан Созайланы Расул жетишимли болгъанды. Ол 62 килограмм ауурлукъда тёрт тюбешиуюн да болжалдан алгъа хорлам бла бошагъанды. Алай бла 12-13-жыллыкъланы аралырында Расул биринчи жерни алгъанды. Аны тренер Рустам Юнус юйретеди.

Таулагъа ёрлеуде умутландыргъан жетишимле

Созайланы Сафар таугъа ёрлеуде жетишимлери бла белгилиди. Арт кезиуде ол эки эришиуде майдалла къытханды. Мартда Шимал Осетия-Аланияны ара шахары Владикавказны чемпионатында, абадан эм жаш тёлю зачётлада да эм кючлю болуп, биринчи жерлеге чыкъгъанды. Апрельде уа Краснодар шахарны биринчилигинде къаялагъа ёрлеуню «боулдеринг» тюрлюсюнде «кюмюш» алгъанды. Былтыр Кисловодскда СКФО-ну чемпионатында да хорлагъанды.

Жарауларын Сафар Нальчикде «Онсайт» скалодромда тренер Ольга Казанчевада бардырады.

Футбол – шуёхлукъну белгиси

«Сабий эм жаш тёлю арада терроризмни бла экстремизмни профилактикасын бардырыу» къырал программаны чегинде Нальчикде Сабий стадионда 2010 жылда туугъан спортчуладан къуралгъан команданы араларында футболдан эришиу бардырылгъанды. Аны ётдюрюуге КъМР-ни Олимпиада советини президенти Александр Заруцкий, «Единая Россия» политика партияны Нальчикде бёлюмюню толтуруучу секретары Руслан Макушев къатышхандыла.

Турнирде битеу да алты команда ойнагъанды. Биринчи жерни А.Апшевни атын жюрюттен школну къаууму алгъанды, аны тренер Гергъокъланы Тахир хазырлагъанды. Экинчи жерге – «Спартак-Нальчик» (тренери Анзор Дзамихов), ючюнчюге уа Къашхатауну командасы (тренери Лукияланы Борис) чыкъгъандыла.

Александр Заруцкий айтханыча, быллай эришиуле сабийлеге фахмуларын ачыкъларгъа, сынам жыяргъа онг бередиле, ёсе келген тёлюлени саулукълу жашау бардырыргъа кёллендиредиле. «Жаш спортчула усталыкъларын, жорукъланы къалай билгенлерин кёргюзтгендиле. Футбол сабийлени шуёхлукъгъа, биригирге юйретеди, чыдамлы этеди, итиниулюклерин ёсдюреди. Турнир, керти да, сейир, зауукълу болгъанды», - дегенди ол.

Ахырында сыйлы къонакъла хорлагъан командаланы келечилерине кубокла, майдалла, грамотала эм республиканы Спорт министерствосуну белгилери бла кийимлени саугъалагъандыла.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

УФСБ

Жалгъан аракъы табылгъанды

Жалгъан продукцияны законсуз сатыу-алыугъа къажау мадарланы толтургъан кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары ич ишле органланы келечилери бла бирге республиканы тёрт инсаныны бузукъчу ишлерин тыйгъандыла. Ала ичги затланы бла тютюнню жарашдырыгъанларына, асырагъанларына эм сатар мурат бла ташыгъанларына ишеклик барды, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

Право низамны сакъларучула Бахсанда излеу-тинтиу жумушла толтуруп, жалгъан ичги жарашдырылгъан цехни ачыкълагъандыла. Анда хазыр продукция асыралгъан жерле да бар эдиле. Аланы ичинде кёп санда жалгъан аракъы бла тютюнле табылгъандыла – россейни эм тыш къыраллы. Аланы федерал акциз маркалары болмагъаны тохташдырылгъанды.

Бу шартла бла байламлы РФ-ни УК-сыны 171.1-чи статьясыны 6-чы кесегини «а» пунктына, 171.3-чю статьясыны 2-чи кесегини «а» пунктына кёре терслеу материалла ачылгъандыла. Законлагъа тийишлиликде, быллай аманлыкъ этгенни эркинлиги 6 жылгъа дери сыйырылыргъа, энтта тазир салынырга боллукъду.

Хыйласы – башына жау

Экономикада аманлыкъларгъа къажау мадарланы толтургъан кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары коммерциялы организацияладан бирини башчысы М.Ю.Шхануковну аманлыкъчы ишин тохтатхандыла.

Ачыкъланнганыча, ол гитче эм орталыкъ бизнесге себепликге берилген субсидияны алыр ючюн КъМР-ни Экономиканы айнытыу министерствосуна жалгъан документлени бергенди, деп билдиргенди бизге ведомствону пресс-службасындан.

Нальчикни шахар сюдю Шхануков РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 4-чю кесегине бузукълукъ этгенин тохташдырыгъанды эмда аны 2 жылгъа бла 6 айгъа эркинлигин сыйырыргъа, бу заманны битеулю низамлы колонияда тутаргъа деген оноуну чыгъаргъанды. Дагъыда ол къыралны файдасына 4,6 миллион сомну тёлерге борчлу этилгенди. Сюдню оноуу ючюне киргенди.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

Эсеплле

Жаш чекчиле эришгендиле

РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Чекчи управлениясында къыралда эм ийи жаш тёлю аскер-патриот биригиную сайлаугъа аталгъан конкурсну регион бёлюмюню комиссиясыны жыйылыуу болгъанды. Эришиулеге кеслерини ишлерин чекчилени жаш нёгерлерини отрядларыны 9 биригиую кёрпюзтгендиле, алодан жюри тёртюючюн сайлагъанды, деп билдиргендиле бизге ючю ведомствону пресс-службасындан.

Алай бла Тырныауузну Совет Союзну Жигити В.Кузнецов атлы 6-чы номерли орта школуну бла Нальчикни 23-чю школуну окъуучулары биринчи жерге тийишли кёрюлгендиле. Экинчиле Прохладныйни А.Головко атлы 4-чю номерли школуну келечилери болгъандыла. Олары Малкъарны 1-чи номерли орта школуну жаш чекчилери быйыл ючюнчю жерге чыкъгъандыла.

Проектле РФ-ни ФСБ-сыны чекчи службасы къураган битеуроссей конкурсну «Барысындан да аламат» бёлюмюне ашырылгъандыла. Конкурс чекчи службагъа жамаутны эсин бурур, «Чекчилени жаш нёгерлери» къымылдауну дорожасын ёсдюрюр эм жаш тёлю-патриот биригиулени ишлерин кёрауда сынау жыйышдырыр мурат бла бардырылады.

Аны эсеплери быйыл майда «Чекчилени жаш нёгерлери» къымылдауну Ара штабыны жыйылыуунда белгили этиликдиле. Хорлагъанла дипломла бла саугъаланырыкъдыла.

Басмагъа **АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретариат – 40-93-62. Корректора – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюю эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалгъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдуа. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламды коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер —**ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени ислерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет айлыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кол салынады. 20.00 сагъатда кол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Холамханланы Алима – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валя (1,2-чи летле), Зезаланы Лида (3,4-чю летле) – корректорла.

Тиражы 1681 экз. Заказ № 980

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru